

שנים שלמדו יחד

היה זה בחרקוב אשר ברוסיה. באותו כך ובאותו קונסרבטוריון עצמו גמרו את הוק לימודיהם ניקולאי גראדון, הצליסט, והעלמה ויהננה, הפסנתרנית, מבלי שזכרו זה את זה. מקץ שנים מספר נתפרסמו שניהם כוירטואזים במקצועותיהם השונים. היא סירה בגרמניה והוא ערך קונצרטים בצרפת. יום אחד נפגשו השנים — בלונדון. בפגישה זו נודע להם כי שניהם גולדו וגולדו בחרקוב ואף למדו באותו קונסרבטוריון. הפגישה נסתיימה בנשואין.

אלה הולדות, "חיהם הפרטיים" של הדואו גראדון המפורסם כיום בעולם, אשר יופיע לראשונה בפני הקהל הישראלי בשבוע הבא בתל-אביב. השמות ניקולאי ויהננה, כמו שם המשפחה -- גראדון -- אינם אמריים, כמובן, כי אין השנים מאי חינו בני ישראל...

יהננה וניקולאי גראדון
הפגישה נסתיימה בנשואין

ניקולאי ויהננה גראדון, ידועים כיום באמריקה ואירופה כדואו מיוחד במינו שאין כמעט מתחרים לו בצלילפסנתר. עד לפני כמה שנים היו הללו מרבים להופיע בנפרד, היא ככס תרנית והוא כצליסט. מאז 1938 השתקעו באמריקה מקום שם שימש ניקולאי גראדון צליסט ראשון בתזמורת מינאפוליס בהנהלתו של המנצח המהולל מיטרופולוס. הצלחתם הגדולה של הגראדונים בהופעתם תיהם המשותפות הכריעה בדרך זו וזו כמה שנים, כדוגמת הזוג בבין ורונסקי, אינם מופיעים אלא יחדיו על הבמה.

נשיקה של קיסר

משתעבד בשעות אחר הצהרים ברחוב הירקון בתל אביב, בקטע שבו נמצאים בתי המלון בהם מתאכסנים לרוב, "האורחים המפורסמים" תשמע קולות זמרה מלווים צלילי פסנתר מקוטעים, הבוקעים מבית קטן בקומה אחת — הוא מספר 89 באותו רחוב. מדי פעם שומעים העוברים במקום קול גבוה ומעיר בגרמנית, צרפתית, אנגלית ואפילו ועברית: "לא טוב! לא טוב! יותר ביטוי, יותר קו!"... ושוב נמשך השעור בבית הקטן, שאין עליו אף שלט של סטודיו לזמרה. ומשתצין מבעד לשני חים בחצר הקטנה, תוכל לראות בפניו אדם זקן בעל שער שביה יושב ליד הפסנתר ומלווה אנשים בזמרתם. אכן, אדם זה הוא "היסטוריה בפני עצמה..." דמות זקן זה מאכסת בקרבה מחצית מאה של חי אמן על סולם הקריירה הגדולה ביותר שזכו לה מוסיקאים. הוא אדם, אשר מדי גות כבודו באותות הצטיינות ואורחות כבוד, אלפי נשים כתבו לו מכתבי הערצה — ורבות בכל קצות תבל עמדו שעות בתור בברלין, פריז, לונדון, פטרסבורג או ניו יורק, כדי לזכות בכרטיס להופעתו — הסגור העולמי הרמן ידלובקר. כלפי חוץ אפשר לחשוב: כך שיקעים האלים... ואי לם בלבו נושא אדם זה, אשר "האלים התי קנאו בו" (אם להשתמש בפסוק שהיה בקובל כלפיו ע"י המבקרים המוסיקליים) עולם של אתמול, עולם גדול של שיאים ופסגות והוא מוצא סיפוק רב בשליחותו של היום: להעביר את ידיעתו לאחרות אדם השמח בחלקו — סגולה נדירה ביו תר. "אני רוצה ללמד אנשים צעירים לשיח

לי אין עוד צורך בכספים, כבוד או פרס כום... היה היה לי מכל אלה, די והותר..."

לפני עשר שנים בא הרמן ידלובקר לארץ כדי "והשתקע בה. הוא שירת אמם באמרתו עמים ומכים זרים, אך מעולם לא שכח את עמו ואת מוצאו ונשאר בלבבו בנו של החון מריגה. ובשקיעת הקריירה האופראית שלו בא לארץ מבלי "לעשות טובות" למולדת, פשוט כאחד מאתנו. הוא ירד מהבמה עור לפני כן, אך בבואו לארץ הושפע ע"י כמה יד-ים מריצים משי גים עברו והסכים לערוך קונצרט קמרי במוזיאון תל אביב: סדרה של שירי שור ברט ובראהמס. למחרת היום, שבו הוצאו המודעות, עמדו משש בבוקר כמה מאות איש ואשה ליד משרד הכרטיסים. רובם ככולם היו אנשים באים בשנים. בשביל רבים מהם לא היה זה כלל מאמץ, מאחר שגם זכרו עוד כיצד עמדו בתור בברלין או לייפציג מחצות הלילה כדי לקבל כרטיס לאופרה, שבה שר ידלובקר. ואותו קונצרט היה הקונצרט האחרון של ידלובקר. על הבמה עמד אדם בא בשנים שזועזע את מאזיניו בתפוסה האמנותית של השירה, הגם שקולו לא היה עוד גדול ומרהיב כבאותם הימים. ומאז עוסק ידלובקר בהוראה.

בשביל רבים מאתנו יצלח הדבר כא גדה: הרמן ידלובקר זכה לשיר את שירי בראהמס כשליד הפסנתר יושב הקומפוזיטור. היה זה בינה בשנות חייו האחרונות של הקומפוזיטור הגאונני. ידלובקר היה אז תלמידו של ד"ר גובאכר, ידידו של ברהמס. ויום אחד בא הקומפוזיטור לביתו של המורה המפורסם וידלובקר הוצג ע"י גור בכר כאותו זמר "שיכבוש את העולם", על כך הציע ברהמס שישיר את שיריו וליווה אותם. ומקץ כמה שנים התקיימה נבואתו של גובאכר: תלמידו כבש את העולם ונהיה לאחד מגדולי הזמרים האופראיים של המאה הזאת.

ידלובקר, הנמנה על חצי תריסר הזמרים בכל הזמנים, שקיבל את המשכורת הגבוהה ביותר באופרות "לה סקלה" ו"מט רופוליסט", שר בקריירה שלו למעלה ממאה אופרות בצרפתית, גרמנית, איטלקית, רוסית ואנגלית. שורה שלמה של תפקידים ראשיים בוצעו על ידו בהצגות בכורה, ביניהם "ילדי המלך" של הומפרדינק, "דוננה קוריוזה" לולף פראדי, הצגת הבכורה של

"הכלה המכורה" באמריקה ועוד. הוא שר תחת ניצוחם של גדולי המנצחים במערב שבין שתי המאות: גוסטאב מאהלר, פליקס מוטל, ריכרד שטראוס, טוסקניני, ברונו ואלטר. הוא שר על הבמה ביחד עם קרנו, אמאטו, שליפין, סקוטי, פארד ורבים אחרים. עוד ב-1907 שמעו הנסיך פרידריך בקרלסרוה בהצגת "לקמה" והזמנו לברלין לשמש "זמר החצר" — כבוד גדול מאוד בימים ההם. ובשנת 1913 נתמנה ידלובקר "קאמרזנגר" של הקיסר וילהלם, אשר נמנה על מעריציו הגדולים ביותר. באותה שנה אירעה אפיזודה על במת האופרה בברלין, שגרשמה אח"כ בתולדות הקריירה של זמרים. היה זה אחרי הצגת "לוהנגרין" לואנגר, (ידלובקר נמנה על גדולי מבצעי תפקידו ואנגר) כשהקהל קרא את הזמר

חבורת פראים. כשפרץ הקהל

הנלהב בפסטיבל המוסיקלי באדינבורג בתרועות הידד סוערות בהפסקה הקטנה ב"ארידנה בנאקסס", הסתובב המנצח הרגון סר תומאס ביצ'ס וצעק: "סתמו את פיכם!" הקהל המשיך להריע. "סתמו את פיכם!" קרא שנית, "חבורת פראים שכמותכם!"

אל הבמה. לפתע נראה קיסר וילהלם מאחורי הקלעים שלוב זרוע עם ידלובקר, מנשק את הזמר לעיני הקהל ואומר: "זהו הלוהנגרין שלי..." מובן, כי באותם הימים עשה הדבר רושם כביר על הצופים והפך אח"כ לאגדה בין אמנים בכל הארצות.

בהודע הדבר, כי ידלובקר החליט להשתקע בארץ, באו אליו זמרים כדי להשתלם באמנותם ועליהם נמנו טובי הזמרים שלנו כיום — חנה זמיר, וילקומירסקי, גורין פולאק ואחרים. וכמובן, גם המתלמדים וכל אלה המבקשים להיות זמרים החלו נהררים אליו, כדי לשמוע תורה מפיו של האדם הגדול. אולם המורה בעל הבעת הפנים החריפה והלב הרך היה מקדם את כל אחד מהם בשאלה: "מה יש לך — קול או כסף?" דבר שהיה מפתיע את האנשים, עד אשר הזמר היה מסביר: "אם

יש לך קול וכשרון וכסף אין — אלמדך. ואם יש לך כסף וקול אין — לא אוכל להרויח ממך את לחמי". בואו של ידלובקר עורר גם את הרוחות בקרב אנשי האופרה בזמן ההוא (מהדורה עשרים של גלגולי האופרה שלנו). באו אליו אנשי החוג ה"ה שלוש, גולניקין, קובלסקי, באה משלחת של זמרים ושל עובדי במה (נוסח דימוקרטית אופראית טיפוסית שלנו) והזמינוהו לכהן כמנהלם. תחילה התנגד ידלובקר: "עייפתי מדי, זקנתי, איננה רוצה הסבירו לו: "תפקיד לאומי לעם, למולדת, לחיינו, חיינו עו"ד. אולם הלחץ היה גדול. הסבירו לו: "תפקיד לאומי לעם, למולדת, לאמנות העברית". וכך נהיה ידלובקר למנהלם של האופרה כשכולם מתלהבים ונושאים בלב תקווה: "עכשיו נכבוש את ההר".

הוא נשאר בתפקיד זה בדיוק חדישים, כי עוד לא הספיק לביים כהלכה את "קנאת בן הכפר" של מסקני, כאשר האיני טריגות הביאותו לזיז מצב שבו לא ראה דרך טובה יותר מאשר התפטרות... וכיום, שנים לאחר המעשה (והאופרה שלנו נמציאת תחת הנהלה אחרת. גלגול 22...) מעיר ידלובקר בחיוך: "הרי אני כבר כבן שבעים וכבר ראיתי בחיי אינטריגות בתיאטרונים, אך לא ראיתי עוד כדבר הזה..." היום, כמובן, מותר לגלות — הכל שייך לעבר... (ומה בדבר ההזהרה שלנו? אנו שומעים הרבה על "פרשת האר פירה" על ועדות, מאמצים, חיכוכים, מצביעים על מנהלים אפשריים, על ועדות אמנותיות — ורק את השם של ידלובקר מוזרים במקצת שוררים אצלנו!)

בוקר בוקר וערב ערב יושב לו אדם זקן על מרפסת ה"תנובה" ברחוב הירקון פנת גורדון וסועד את לבו בהתאם לחוקי הצנע... לפעמים תראה אותו נושא הביתה בקבוק חלב, הולך לו בצעדים גמישים כאילו אך מלאו לו חמשים. יש ובאותו רחוב מתרוצצים במכוניותיהם המפוארות אורחים זרים ואורחים משלנו, בין שהם רוצים להיראות כזרים ובין שהמזל שיחק להם ועלו על סולם "הקריירה". יש גם שבמקום עוברים תלמידי קונסרבטוריה "הקריירה" ואלה השואפים אליה דרך האמנות. מביט האיש בחיוך כאחד האומר "ידוע לי כל זה" והוא ממשיך לאכול את הלבניה שלו...

הרמן ידלובקר והתלמידה מרים אילת
...אך לא כדבר הזה!"

הרמן ידלובקר והזמרת גריזדינה פראר
"ראיתי בחיי אינטריגות..."